

SAINI, Angela
Superior
El retorn de la ciència de la raça
Traducció: Maria Josep Cuenca Ordinyana
Institució Alfons el Magnànim
Centre Valencià d'Estudis i d'Investigació, 2021

Angela Saini és una periodista divulgativa científica de predicament en els països anglòfons, influenciats per una llarga tradició en la instrumentalització de mètodes i útils biològics per a explicar la vida social. Recordem que un dels pioners anglesos de la sociologia moderna, Herbert Spencer, va encunyar l'expressió de la "supervivència del més apte" després de llegir *L'origen de les espècies* de Charles Darwin. El terme entronca amb el de *selecció natural* així com amb l'explicació racista de la "selecció natural" de l'espècie humana. I és que Spencer creia en dos tipus de coneixement: el coneixement adquirit per l'individu i els coneixements adquirits per la raça.

El llibre de Saini recupera la visió de constructivisme social que informa i dona sentit al concepte de raça. Cal recordar que l'antropòleg Ashley Montagu, pioner en la diferenciació conceptual entre raça i grup ètnic després de la tràgica i eminentment racista Segona Guerra Mundial, afirmava que: "... la paraula *raça* és racista en si mateixa". Després del conflicte bèl·lic, i en contraposició amb el concepte de raça, de tan tràgica instrumentalització pel nazisme alemany, Montagu va establir la definició de grup ètnic com aquell de caràcter nacional, religiós, geogràfic, lingüístic i cultural no necessàriament coincident amb un grup racial, i va defensar que els trets culturals no posseeixen una relació genètica de característiques pròpiament racials. La pertinença, doncs, a un grup ètnic queda determinada –implícitament o explícitament– d'una forma voluntària, a diferència del que s'esdevé amb els grups racials. Aquests, però, eren menys diferents entre si del que la diversitat biològica podria fer pensar. En realitat, els científics que van donar suport a la Declaració de la UNESCO del 1950 havien convingut que la raça era un concepte complex de fixar i no era adequat per a pensar en la variació humana, ja que tots els humans pertanyen a la mateixa espècie, l'*Homo sapiens*.

Reprement el treball previ d'Ashley Montagu, Richard Lewontin, el 1972 dividia el planeta en set grups humans, basant-se aproximadament en les antigues categories racials, i investigava quanta diversitat genètica hi havia dins de cada grup. Va trobar que hi havia molta més variació entre la gent de la "mateixa" raça que entre les suposades races, i va concloure que al voltant d'un 85% de tota la diversitat genètica que veiem es dona al si de les poblacions locals, i un 8% més si s'amplia la xarxa a les poblacions continentals. En total, doncs, al voltant d'un 90% de la variació es troba dins de les antigues categories racials, no entre categories. Amb el pas dels temps els resultats de Lewontin s'han confirmat.

Un altre àmbit d'anàlisi que suggereix la lectura el volum de Saini és el relatiu a la manipulació política del concepte de raça. Recentment, el moviment *Black Lives Matters* ha mostrat com la raça, el supremacisme, i la suposada manipulació del concepte de la mà del populisme de tall trumpista ha provocat una eclosió de mobilització i repulsa no només als EUA sinó al món sencer. Al seu torn, aquest

moviment té un precedent 'teòric' en la discussió generada per l'anomenada *The Bell Curve*, assumpte que no apareix explícitament en les pàgines del volum. Com es recordarà, els autors del llibre, el psicòleg Richard J. Herrnstein i el polític Charles Murray, van suggerir suposades connexions entre raça i intel·ligència i van defensar que es prengueren en consideració les implicacions polítiques basades en aquestes suposades connexions. En la mateixa línia argumental, les tesis eugenistes incidien en les propostes d'alguns científics anglesos en el tombant del segle XX. Recordeu les proclames de Francis Galton que afavorien la millora de la raça humana mitjançant l'eliminació dels més "maldestres" i que van establir les bases justificatives de les monstruoses pràctiques dutes a terme pels nazis a fi de preservar la raça pura ària anys més tard?

Enfront de la diversitat biològica, en les democràcies avançades hem convingut a apostar per la igualtat política. Ara fa una vintena d'anys, jo mateix escrivia junt amb el professor José Luis Luján que la igualtat de drets i oportunitats i l'accés a béns bàsics comuns és un concepte normatiu que ha de governar les relacions entre els humans, de manera que se supere la desigualtat biològica. En suma, a la realitat de la diversitat biològica es contraposa el dret de la igualtat política.

De ben segur, el llibre d'Angela Saini interessarà a tots aquells ciutadans preocupats per la deriva del determinisme biològic que nega la construcció de la igualtat política i social implícits en el concepte de raça i les seues conegudes derivacions en el nacionalisme destructiu i fins i tot en l'eugenèsia, com la pandèmia de la COVID-19 ha il·lustrat amb el delme de la nostra població de gent gran.

Luis Moreno

Professor de Recerca (Institut de Polítiques i Béns Públics, CSIC)